

KETE MANARUA

Te Ao Haka 2024

91986 Te whakaatu i ngā pekanga e rua o Te Ao Haka

WHIWHINGA: 5

91987 Te whakaatu māramatanga ki tētahi tūranga tāpua i roto i Te Ao Haka

WHIWHINGA: 5

Ka tūwhera a 'MyNZQA' ki te tuku i te Kete Manarua hei te 1 o Oketopa.
Ka kati a 'MyNZQA' hei te 30 o Oketopa, 2024

***“Nau Mai
e ngā hua
o Tānerore,
o Hine-Rēhia...”***

Ngā Ihirangi

He Kupu Whakataki	4
Te Tūmahi Aromatawai (91986)	7
Te Tūmahi Aromatawai (91987)	10

Kete Manarua

Ka maka te pakapaka, ka ohu te karoro

Kete - ko te kete i pū mai i te pā harakeke me tōna whakapapa.

Manarua – e rua ōna mana. Tuatahi, ko te mana o ngā taonga ka kohikohia me ngā mahi huhua ka whakatutukihia e te ākongā. Tuarua, ko te mana o te ākongā, ko tōna whānau, hapū, me tōna iwi hoki, ko tōna ake mana motuhake tonu.

Te Motuhēhē o ngā mahi

E taea e koe te ako ngātahi, te mahi ngātahi rānei i ētahi atu tangata hei kohikohi kōrero i ngā puna tautoko huhua. Heoi, me mātua mōhio nei te Pouako, nāu anō ngā mahi i whakarite, i whakatakoto.

Hei akiaki tonu i te hāponotanga o āu mahi katoa me whakamahi anō koe i āu ake kupu, ka mutu, ka kaha hāpai i ngā tikanga tohutoro e whakamana anō ai te puna o te mātauranga.

Mā te mihi e whakaatu, e whakanui hoki i ngā tāngata me ngā puna awhina i puta ai āu nā mahi. Hei tauira:

- He rerenga kupu poto e tohu ana i te pūtakenga mai o tētahi kōrero;
- He rārangi tohutoro i te whārangi whakamutunga o ngā mahi;
- He mihi ki te tangata | puna awhina;
- Ngā momo puna awhina, puna kōrero rānei:
  - » Kōrero ā-waha: he uiui kaumātua, pakeke, rangatira, mātanga rānei;
  - » Ngā pukapuka i whakaputa;
  - » Ngā pukapuka kāore i whakaputa;
  - » Wāhitau ipurangi.

Te Tāpae i te Kete Manarua

Ko ngā tāpaenga Kete Manarua me mahi mā te pūnaha hou (kei te pae ipurangi matua o MyNZQA): [Tāpaetanga pūnaha hou NZQA](#).

E pai ana te tāpae mai i ngā taunakitanga hei kōnae matihiko, ahakoa kōnae oro, kōnae ataata rānei, hei PDF kē rānei, hei kōtuinga rānei o ngā mea e rua. Me he taunakitanga ā-pepa, me matawai, ka tuku ai hei PDF. Me whakakī anō hoki e te Kaiako te Pukauhi Kete Manarua mō ia kōpaki Kete Manarua ka tukua kia aromatawaia.

Māu anō āu mahi e tukuatu i te tuatahi. Tēnā, matakia te ataata, tikiake rānei i ngā tohutohu e whakaatu ana me pēhea te tuku atu i ngā tāpaenga Kete Manarua mā te pūnaha hou [[How-to Resource](#)].

Mēnā kei te hiahia āwhina ki te tuku atu i ngā tāpaenga Kete Manarua, tēnā, kōrero ki tō Kaiako, ā, māna koe e awahi, e tautoko.

Māori Woven Artwork. Photo credit: Rafael Ben-Ari. Adobe stock (#67581275).

TE AO HAKA

91986 Te whakaatu i ngā pekanga e rua o Te Ao Haka

(Kaupae 1, Whiwhinga 5)

Kairangi	Kaiaka	Paetae
Te whakapuaki i ngā pekanga e rua o Te Ao Haka	Te whakaari i ngā pekanga e rua o Te Ao Haka	Te whakaatu i ngā pekanga e rua o Te Ao Haka

Tūmahi Aromatawai (91986)

Te Whakamāhukitanga

Ka whakaaturia e ngā tauira ngā pekanga e rua nō Te Ao Haka.

Ngā Tohutohu

Ka tū ngā tauira ki te karawhiu i ngā Pekanga e **RUA** i roto i tētahi whakaaturanga, ka rīkoatangia tēnei mahi.

Kei te tauira te tikanga mehemea ka rīkoata ā-takitahi, ā-rōpū, ā-whakaritenga, ā Kura rānei.

Ka taea te karawhiu i ēnei tūnga ki te rīkoata kotahi, heoi anō me mārama te kite i te tauira e te kaiarotake, **kia 30 hēkona** te roa o tana kite pai ai i te tauira.

Me karawhiu i ēnei tūnga mai i tēnei tau tonu nei, ko ngā tūnga kua rīkoatangia o waho atu i **tēnei tau**, e kore e whakaaetia ngā Kaiarotake.

He Whakamāramatanga 1

Karawhiua kia rua ngā Pekanga o Te Ao Haka mā:

- te whakaatu i ngā pekanga rerekē (kia rua),
- te whakatakoto māramatanga ki te kāhau o ia Pekanga i roto i te tūnga.

Te Whakakōrero i ngā Pekanga e rua o Te Ao Haka mā:

- te whakapuaki whakaaro i roto i te tūnga mā te tuku i ngā kare ā-roto, i te wairua kia rere.
- te whakaahua tika i ngā kōrero o ia Pekanga i roto i ngā whakaaturanga.

Te Whakakorikori i ngā Pekanga e rua o Te Ao Haka mā:

- te karawhiu i ngā whakaaturanga me te ihi, wehi, wana anō
- te karawhiu i ngā whakaaturanga hei pūkōrero, hei pūwānanga

He Whakamāramatanga 2

Ko te *Pekanga* e hāngai kē ana ki ngā wāhanga o Te Ao Haka. Ko ngā *Pekanga* e rārangi iho nei:

- Haka, haka wahine,
- Mōteatea,
- Poi,
- Waiata ā-ringa,
- Whakaeke,
- Whakawātea.

He Whakamāramatanga 3

Ko ngā whakaaturanga mō ia *Pekanga* me rere tika mai i te tīmatanga ki tōna mutunga. Ko te tūmomo nō Te Ao Haka, he titonga waiata e whai nekehanga, reo haka/waiata, kupu ana. Ehara i te mea me here nga kaupapa o tētahi waiata/haka ki tētahi, ehara hoki i te mea me karawhiu i ngā *Pekanga* e rua i te wā kotahi.

He Whakamāramatanga 4

Te Ihi, te wehi me te wana

- **Ihi** e puta ana i ngā ringaringa, i ngā waewae, i ngā whatu, i ngā kare ā-roto o te kaihaka, o te rōpū rānei.
- **Wehi** e rongono nei e te kaimātakitaki, i runga i te wehi o te kaihaka, rōpū rānei
- **Wana** he āhuatanga e ora nei i te kaihaka, i te rōpū rānei

Katoa katoa, he āhuatanga motuhake ēnei e puta ai ngā kare ā-roto, e rere ai ngā wairua, e tārewa tū ai ā ngākau ki te rangi. Mā te ihi, wehi me te wana e taea ai te kaihaka te karawhiu i runga i te wehi o te whakaaro, i te ihi o te haka, i te wana o te tū.

Te Wetewete i te Paerewa

E taea ana ngā tauira te tō mai i ōna mōhiotanga haka hei whakaaturanga motuhake, kia puta ai a ihi, a wehi, a tikanga, a kare ā-roto anō hoki. Ka whakaatu hoki ngā tauira i tana mātau ki ngā kōrero me ngā titonga.

I te Taumata 3, ka whakakoi ake, ka whakaahua ake ngā tauira i te āhua o tana tū, i te pakari o tana tū, me te ruku hohonu ki ōna anō wheako i roto i Te Ao Haka.

Ngā Heipūtanga

E kore ngā rīkoata e whakahokia ki ngā tauira. Me motuhake ngā mahi ki te tauira, ā, me tuku i ngā mahi i mua i te katinga o te marama o **30 o Oketopa, 2024**.

TE AO HAKA

91987

Te whakaatu māramatanga ki tētahi tūranga tāpua i roto i Te Ao Haka

(Kaupae 3, Whiwhinga 5)

Kairangi	Kaiaka	Paetae
Te tātari i tētahi tūranga tāpua i roto i Te Ao Haka	Te arotake i tētahi tūranga tāpua i roto i Te Ao Haka	Te whakaatu māramatanga ki tētahi tūranga tāpua i roto i Te Ao Haka

Tūmahi Aromatawai (91987)

Te Whakamāhukitanga

Me tuku e te tauria tētahi whakaaturanga e whakamārama ana i tōna mōhio me tōna mārama ki tētahi tūranga matua i roto i a Te Ao Haka. Ka rangahau, ka wānanga, ka uiui anō te tauria i te hunga mōhio ki tana iho pūmanawa o Te Ao Haka, kia puta māarire ai ngā kōrero mōna.

Ngā Tohutohu

Ko ngā mahi i te whakamātautau Kete Manarua nei, kia mahia mai tētahi whakaaturanga o tōna tino iho pūmanawa i roto i tōna Ao Haka. He tūranga matua tō te iho pūmanawa nei i roto i ngā whakahaere o Te Ao Haka, koinei tā te tauria e kimi rangahau nei, e whakatairanga nei, e whakatau nei ka whakaatu mā tētahi whakaaturanga (presentation).

- Mā te tauria e tīipako i **TĒTAHI** Iho Pūmanawa e tino tata ana ki tōna ngākau, e tino oho ai tōna mauri ki te haka.
- Ka mahia mai e te tauria tētahi whakaaturanga e whakakōrero ana i te huarahi i whāia, i te orokotīmatanga, i ngā wheako, i ngā aupiki me ngā auheke i whāia ai e tēnei iho pūmanawa i roto i tana tūranga Te Ao Haka.
- Me whakatau e te tauria te Kapa Haka kei roto ko tēnei iho Pūmanawa, ā, me mihi ki te kapa, ki te whānau o te iho pūmanawa nei i tētahi wāhanga o te whakaaturanga nei.
- Me reo Māori katoa, me reo Pākehā katoa rānei ō whakautu, kia kaua e whakawhiti rua i ngā reo.

He whakamāramatanga 1

Te whakaatu māramatanga ki tētahi tūranga motuhake o Te Ao Haka mā te:

- Whakamārama i tētahi tūranga motuhake e whai wāhi atu ana ki Te Ao Haka me ōna hapori maha.
- Whakamārama i ōna whakahaere, te whakakōrero i ngā pukenga ka whakamahia i roto i tēnei tūranga motuhake i Te Ao Haka.

Te whakatau mōhiotanga ki tētahi tūranga motuhake o Te Ao Haka mā te:

- Whakatau mōhiotanga ki ngā wheako motuhake kei roto i tēnei momo tūranga.
- Tūhura i ngā karawhiunga o ngā mahi, ko ngā aupiki, auheke anō ēnā e tika ai te kawē i tēnei tūranga motuhake.

Te arotake i tētahi tūranga motuhake o Te Ao Haka mā te:

- Arotake i te tūranga motuhake me ōna tikanga whakahaere katoa i roto i te horopaki o Te Ao Haka.

He Whakamāramatanga 2

Ko tētahi tūranga motuhake i roto i Te Ao Haka, he tūranga mehemea i mahue, nō te korenga rānei o tēnei tūranga ka hē, ka rerekē rānei te tū a te kapa.

Mō tēnei Tūmahi Aromatawai me whiriwhiri kia KOTAHI o ngā tūranga motuhake e whai ake nei, hei kaupapa kōrero mō tō Iho Pūmanawa:

- te tūranga kaitātaki tāne, kaitātaki wahine
- he kaiwaiata takitahi, takirua rānei
- he kaiāwhina kapa haka mō ētahi atu tauira/kaihaka
- he kaiwhakatangi puoro/rakuraku
- he kaitāmoko
- he ringa mahi kākahu
- he tangata waihanga taputapu o Te Ao Haka, pēnei me te poi, taonga, rākau rānei.

Me whiriwhiri e te tauira tētahi tangata e whai wāhi atu ana ki tētahi o ngā tūranga motuhake kei runga ake nei. Kei roto rānei tēnei tangata i tana rohe, i tōna iwi, i tōna whānau anō hoki.

He Whakamāramatanga 3

Ko ētahi **wā motuhake** e hāngai ana ki ngā whakahaere a te iho pūmanawa i roto i tana tūranga mahi.

Hei tauira:

- ngā mahi i mua i tana whai tūranga: ngā tuku ihotanga o tēnei tūranga ki te tangata
- ngā mahi i roto i te tūranga: te haratau me te pūrua i te moko
- ngā mahi i roto i te tūranga: te kaupare i ngā taiāniwhaniwha
- ngā mahi i roto i te tūranga: te whakarite mō ngā aupiki me ngā auheke
- i te wā o te tū: te kawē i te tūranga motuhake ki tōna mutunga.

Te Wetewete i te Paerewa

Ko tā te tauira i te whakamātautau Kete Manarua nei, ka whakaatu māramatanga ki tētahi tūranga motuhake i roto i Te Ao Haka. Ka tūhura, ka wherawhera anō i tētahi tūranga motuhake e kitea ai ōna hōhonutanga, ōna whānuitanga anō hoki. Ka wānanga anō te tauira i tēnei mea te rangatiratanga i roto i ngā tūranga motuhake. Ko te tikanga o tēnei aromatawai, he tuari i ngā kōrero nō ngā iho pūmanawa e ora nei i roto i ngā kapa haka puta noa i te motu, ā, he wā pai anō tenei mā te tauira ki te whakaputa i ōna whakaaro ki tōna tino iho pūmanawa.

I te Taumata 3, ka whakakoi ake, ka whakaahua ake ngā tauira i te āhua o tana tū, i te pakari o tana tū me te ruku hohonu ki ōna anō wheako i roto i Te Ao Haka.

Ngā Heipūtanga

Ko ngā taunakitanga mō tēnei paerewa kei roto i te whakaaturanga a te tauira. Mehemea he kaimātakitaki, kāore rānei he kaimātakitaki, kei te kura te tikanga.

Me takitahi ngā mahi, me motuhake hoki ngā mahi a te tauira.

Whakatakotoranga Aromatawai

Ka rangahau haere te tauira i ngā kōrero mō tōna iho pūmanawa, kei te tauira te tikanga me pēhea te takoto haere i ngā kōrero, heoi, kia mahara iho, me hāngai ngā rangahau ki te tūranga me te iho pūmanawa ake.

Ka mutu ana te kohikohi haere i ngā rangahau, mā te tauira e whakakōpani ake kia rere pai ai ngā whakaaro mai i tētahi pito, ki tētahi. Ka raua ēnei kōrero ki te whakaaturanga hei whakamahi mai māna, ā, me tuku i ngā mahi i mua i te katinga o te marama o **30 o Oketopa, 2024**.